



www.dereta.rs

Urednik izdanja
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
NEVER LET ME GO
Kazuo Ishiguro

Copyright © Kazuo Ishiguro, 2005
Copyright © ovog izdanja dela *DERETA doo*

KAZUO IŠIGURO

NE DAJ MI
NIKADA
DA ODEM

Prevod sa engleskog
Ljiljana Marković

Beograd
2020.
DERETA

PRVI DEO

PRVO POGLAVLJE

Zovem se Ketī H. Imam trideset i jednu godinu i negovateljica sam duže od jedanaest godina. Čini se kao da to traje prilično dugo, znam, ali zapravo od mene se traži da nastavim još osam meseci, do kraja godine. Tada će se gotovo navršiti dvanaest godina. No, znam da se negovanjem ne bavim tako dugo prvenstveno zato što oni misle da izvanredno radim svoj posao. Od nekih zaista dobrih negovatelja tražilo se da prestanu to da budu posle samo dve ili tri godine. A barem nekog bih mogla da se setim ko je u poslu istrajavao svih četrnaest godina iako je bio potpuno beskoristan. Dakle, ja ne pokušavam da se hvalim. Ipak, izvesno znam da su oni zadovoljni mojim radom, a u velikoj meri sam to i sama. Davaoci koje sam negovala uvek su se osećali mnogo bolje no što bi se očekivalo. Oporavljali su se u zadivljujuće kratkom roku i skoro da niko od njih nije bio svrstan među „uznemirene“, čak ni pred četvrtu donaciju. Dobro, sada možda *jesam* hvalisava. Ali meni mnogo znači što sam u stanju da valjano obavljam svoj posao, posebno što moji davaoci ostaju „mirni“. Kod mene se razvila neka vrsta instinkta u odnosu sa davaocima. Znam kada treba da budem uz njih i tešim ih,

a kada da ih prepustim samima sebi; kada treba da slušam sve što imaju da kažu, a kada da im kažem da se trgnu.

Bilo kako bilo, sebi ne pridajem neku posebnu važnost. Znam negovatelje koji sada rade i podjednako su dobri, a ne smatraju se ni upola tako zaslužnim. Ako ste vi jedan od njih, mogu razumeti ozlojeđenost koja se kod vas može javiti – zbog mog malog stana, mog automobila, iznad svega zbog mog prava da biram koga ću negovati. A ja sam bila i štíćenica Hejlšama – što je samo po sebi ponekad dovoljno da izazove ozlojeđenost kod ljudi. Ketí H, oni kažu, ima pravo da bira i uvek izabere nekog od svojih: one iz Hejlšama ili nekog drugog povlašćenog prihvatilišta. Nije čudo što ima dobre rezultate. Čula sam dovoljno često kako to govore, te sam sigurna da ste vi čuli i mnogo više, a možda u tome i ima nečega. Ali ja nisam prva kojoj je dozvoljeno da bira, a sumnjam da ću biti i poslednja. Uostalom, ja sam pazila i davaoce odgajene na raznim drugim mestima. Do trenutka kada budem završila, setite se, biću u ovome dvanaest godina, a tek su mi u poslednjih šest dozvoljavali da biram.

A zašto i ne bi? Negovatelji nisu mašine. Trudite se i dajete sve od sebe za svakog davaoca, ali na kraju vas to iscrpi. Nemate nepresušno strpljenje i energiju. Otuda kada dobijete priliku da birate, naravno, birate nekog od svojih. To je prirodno. Ne bih izdržala toliko dugo koliko sam izdržala da nisam sve vreme saosećala sa svojim davaocima. Uostalom, da nisam počela da biram, kako bih se ponovo našla blizu Rut i Tomija posle toliko godina?

No, u poslednje vreme, očekivano, sve je manje i manje davalaca koje poznajem, tako da zapravo i nisam toliko mnogo birala. Kao što sam rekla, posao postaje mnogo

teži kada nemate onu dublju vezu sa davaocem, i mada će mi nedostajati da budem negovateljica, biće u redu da se s time najzad završi kada dođe kraj godine.

Rut je slučajno bila tek treći ili četvrti davalac koga sam birala. U tom trenutku njoj je već bila dodeljena negovateljica i pamtim da je u takvim okolnostima bila potrebna smelost s moje strane. Ali, na kraju, uradila sam to i u trenutku kada sam je ponovo ugledala, u onom oporavilištu u Doveru, sva naša neslaganja – iako nisu sasvim iščezla – ni izdaleka se nisu činila tako važna kao što je sve drugo: činjenica da smo zajedno odrasle u Hejlšamu, da smo znale i pamtile stvari koje niko drugi nije. Sve od tada, čini mi se, nastojala sam da moji davaoci budu ljudi iz moje prošlosti i, kad god je to moguće, ljudi iz Hejlšama.

Neko vreme proteklih godina nastojala sam da ostavim Hejlšam za sobom, govorila sam sebi da ne bi trebalo toliko da gledam unazad. Ali došao je čas kada sam prestala da se opirem. Tome je doprineo davalac koga sam imala jednom, u trećoj godini bavljenja negovanjem; doprineo je način na koji je reagovao na moje spominjanje da sam iz Hejlšama. On je tek prošao kroz svoju treću donaciju, koja nije protekla dobro, i mora biti da je i sam znao da se neće izvući. Jedva je disao, ali je pogledao u mene i rekao: „Hejlšam. Kladim se da je tamo bilo lepo.” Potom, narednog jutra, kada sam razgovor podsticala samo da bih mu skrenula pažnju na nešto drugo, upitala sam ga gde je *on* odrastao, a on je spomenuo neko mesto u Dorsetu i njegovo lice, pokriveno crvenilom, dobilo je sasvim drugi izraz. Shvatila sam tada kako očajnički ne želi da se podseća. Želeo je, umesto toga, da sluša o Hejlšamu.

Tako sam mu u narednih pet ili šest dana pričala o sve-
mu što je želeo da zna, a on je ležao tako, sa svih strana
na nešto priključen, i licem bi mu prelazio blag osmeh.
Ispitivao me je o velikim i o sitnim stvarima. O našim vaspitačima, o tome kako je svako od nas imao pod krevetom
škrinje u kojima je držao svoju zbirku dragocenosti, o fud-
balu, raundersu, putiću koji je vodio oko glavne zgrade, uz
sva njena udubljenja i ispupčenja, o bari sa patkama, hra-
ni, pogledu u maglovito jutro preko polja iz sobe za slika-
nje. Povremeno bi od mene tražio da iste stvari ponavljam
u nedogled; o nečemu što sam mu ispričala koliko pret-
hodnog dana zapitkivao je kao da o tome nikada nisam
govorila. „Jeste li imali sportski paviljon?” „Ko je bio vaš
omiljen vaspitač?” U početku sam mislila da je to samo
zbog lekova, ali sam potom shvatila da mu je um dovolj-
no bistar. On je želeo ne samo da sluša o Hejlšamu već i
da *zapamti* Hejlšam, baš kao da je bio njegovo detinjstvo.
Znao je da mu se približava okončanje i upravo to je ra-
dio: podsticao me je da mu opisujem stvari kako bi mu se
stvarno utisnule u pamćenje, kako bi se tokom besanih
noći, uz lekove, bol i iscrpljenost, možda zamaglila gra-
nica između onog što su moje uspomene i onog što su
njegove. Tada sam prvi put shvatila, zaista shvatila koliko
sreće smo imali mi – Tomi, Rut, ja, i svi ostali.

*

Sada dok putujem zemljom, još nailazim na stvari
koje me podsete na Hejlšam. Dok prolazim kraj polja u
izmaglici, ili kad ugledam deo velike kuće u daljini dok se
spuštam u neku dolinu, čak i pred posebnim rasporedom
topola na nekoj brdskoj strani, pomisliću: „Možda je to!

Pronašla sam ga! Ovo je stvarno Hejlšam!" Onda shvatim da je to nemoguće i nastavljam da vozim, a misli mi odlaze na drugu stranu. Posebno, ima tih paviljona. Viđam ih svuda po zemlji kako stoje pri dnu igrališta, male, bele, montažne građevine sa nizovima prozora neprirodno visoko postavljenih, zavučenih gotovo pod strehe. Mislim da su mnogo takvih gradili u pedesetim i šezdesetim, kada je verovatno i naš podignut. Ako prolazim pored nekog, gledam ga sve dok je moguće i jednog dana tako ću slupati automobil, ali i dalje to činim. Nedavno sam vozila kroz neki prazan predeo u Vusterširu i ugledala pored jednog igrališta za kriket paviljon koji je bio tako nalik našem u Hejlšamu da sam okrenula automobil i vratila se da ga još jednom pogledam.

Voleli smo naš sportski paviljon, možda zato što nas je podsećao na one slatke kolibice koje kao mali uvek imamo u slikovnicama. Sećam se kako smo u nižim razredima molili vaspitače da sledeći čas održe u paviljonu umesto u uobičajenoj sobi. Potom, u vreme kada smo bili u drugoj seniorskoj godini – kada smo imali dvanaest i ušli u trinaestu godinu – paviljon je postao mesto za skrivanje s najboljim drugaricama kada smo želele da se sklonimo od ostalih u Hejlšamu.

Paviljon je bio dovoljno prostran da primi dve grupe i da jedna drugoj ne smetaju – leti, treća grupa je mogla da se vrzma napolju na verandi. No želeli biste sa svojim prijateljima da, kao najbolje rešenje, mesto sačuvate samo za vas, zbog čega je često bilo nadmudrivanja i raspravljanja. Vaspitači su nam uvek govorili da to uljudno rešavamo, ali u praksi trebalo je imati u svojoj grupi nekog ko je jaka ličnost kako bi se povećali izgledi da se

paviljon dobije za odmor između časova ili u slobodno vreme. Ja sama nisam popustljiv tip, ali pretpostavljam da smo zahvaljujući Rut tako često odlazile tamo.

Obično bismo se rasporedile okolo po stolicama i klupama – bilo bi nas pet, ili šest ako bi Dženi B. pošla s nama – i dobro pretresle tračeve. Postojala je vrsta razgovora do koje je moglo doći samo ako smo skrivene u paviljonu; mogle smo razgovarati o nečemu što nas je brinulo, ili se dešavalo da vrištimo od smeha, ili da se žučno posvađamo. Uglavnom je to bio način da se neko vreme opustite sa najboljim drugaricama.

Jednog poslepodneva, na koje sada mislim, ispentrale smo se na stolice i klupe, tiskajući se oko visokih prozora. Odatle smo imale jasan pogled na Severno igralište gde se okupila grupa naših vršnjaka i dečaka iz treće seniorske godine da bi igrali fudbal. Bilo je sunčano, ali mora biti da je ranije tog dana padala kiša jer sećam se odsjaja sunčeve svetlosti po blatnjavoj travnatoj površini.

Neko je rekao da ne bi trebalo tako upadljivo da posmatramo, ali jedva da je iko bio spreman da se povuče. Tada je Rut rekla: „On ništa ne sluti. Gledajte ga. On zaista ništa ne sluti.”

Kada je to izgovorila, pogledala sam u nju i potražila neki znak neodobravanja za ono što su se dečaci spremali da učine Tomiju. Ali sledećeg trenutka Rut se malo nasmejala i rekla: „Idiot!”

I shvatila sam da, što se tiče Rut i ostalih, dečaci mogu činiti sve što im je volja jer to je za nas nešto veoma daleko; jesmo li mi to odobravale ili nismo, ni od kakve važnosti nije bilo. Okupile smo se oko prozora u tom trenutku ne zato što smo uživale u iščekivanju da ponovo

gledamo kako ponižavaju Tomija, već zato što smo čule za tu najnoviju smicalicu i pomalo smo bile radoznale da vidimo kako će je izvesti. U ono vreme, ne mislim da je to što se događalo među dečacima pobuđivalo veću pažnju. Za Rut, za ostale, to je bilo nešto daleko, a moguće je da je bilo i za mene.

Ili me možda pamćenje vara. Možda sam još tada, kad sam ugledala Tomija kako tim poljem juri s neprikrivnim oduševljenjem na licu što ga ostali ponovo prihvataju, spreman da učestvuje u igri u kojoj se toliko isticao, stvarno osetila malu žaoku bola. Sećam se da sam opazila kako Tomi nosi svetloplavu polo majicu koju je nabavio na Prodaji prethodnog meseca – onu na koju je bio veoma ponosan. Pamtim da sam pomislila: „Zaista je glup što u njoj igra fudbal. Upropastiće je i kako će se onda osećati?” Glasno sam rekla, ne obraćajući se nikome posebno: „Tomi je obukao majicu. Svoju omiljenu polo majicu.”

Ne mislim da me je ijedna čula jer su se sve smejale Lori – velikom klovnu u našoj grupi – koja je oponašala izraze na Tomijevom licu kako se smenjuju jedan za drugim dok trči, maše, doziva, sprema se. Ostali dečaci su se kretali poljem namerno nehajno, što su činili kada bi se zagrevali, dok je Tomi, u svom uzbuđenju, već jurio punom brzinom. Tada sam glasnije rekla: „Biće razočaran, ako upropasti tu majicu.” Ovog puta me je Rut čula, ali mora da je pomislila da je to neka moja šala, zato što se mlako nasmejala, a potom i sama napravila neku dosetku.

Tada su dečaci prestali da šutiraju loptu i okupili su se u grupi, stojeći u blatu, grudi su im se polako dizale i spuštale, dok su čekali da počne odabir tima. Dva

kapitena koja su se izdvojila bila su iz treće seniorske godine, iako su svi znali da je Tomi bolji od ostalih iz te generacije. Vukli su žreb za prvi izbor, potom je onaj koji je bio izvučen počeo da gleda po grupi.

„Pogledajte ga”, rekao je neko iza mene. „On je potpuno uveren da će biti prvi izabran. Samo ga gledajte!”

Zaista, *bilo* je nečeg komičnog kod Tomija u tom trenutku, nečeg što vas je navodilo da pomislite: pa dobro, ako je tako blentav, zaslužuje ono što će ga snaći. Ostali dečaci su se pretvarali da ne primećuju tok biranja, praveći se da ne mare kada će doći na red. Neki su tiho razgovarali, neki su učvršćivali pertle na obući, ili su samo buljili u svoja stopala dok su gazili blato. Ali Tomi je gledao nestrpljivo u dečaka iz treće seniorske godine kao da je njegovo ime već izgovoreno.

Lora je nastavljala svoju predstavu sve vreme dok je trajalo biranje tima, oponašajući različite izraze koji su prelazili preko Tomijevog lica: radosno iščekivanje na početku; zbunjenu zabrinutost kada su četvorica bila izdvojena, a on još nije; bol i paniku kada je počeo da shvata šta se zaista događa. Ja se ipak nisam osvrnula da gledam Loru zato što sam posmatrala Tomija; znala sam šta ona radi samo po tome što su ostale nastavljale da se smeju i podstiču je. Potom, kada je Tomi ostao da stoji sam, a dečaci počeli da se prigušeno kikoću, čula sam Rut kako kaže:

„Počinje. Stani. Sedam sekundi. Sedam, šest, pet...”

Nije stigla da dovrši. Tomi se dao u gromovito urlanje, a dečaci, koji su se sada otvoreno smejali, potrčali su prema Severnom igralištu. Tomi je pošao za njima nekoliko koraka – teško je bilo reći da li ga instinkt nagoni da

besno pojuri za njima ili ga panika hvata što je ostavljen. U svakom slučaju, ubrzo je zastao i ostao tamo, buljeći za njima, lica jarkocrvenog. Onda je počeo da vrišti i više besmisleno gomilu psovki i uvreda.

Sve smo već videle mnogo Tomijevih napada besa do tada, pa smo se spustile sa stolica i raštrkale se po sobi. Pokušavale smo da započnemo razgovor o nečem drugom, ali u pozadini se neprestano čuo Tomi i, mada smo u početku samo prevrtale očima, nastojeći da ne obraćamo pažnju na njega, na kraju – verovatno čitavih deset minuta nakon što smo se sklonile – ponovo smo se podigle do prozora.

Ostali dečaci su sada bili sasvim izvan vidnog polja, a Tomi više nije pokušavao da svoje prigovore uputi u nekom određenom pravcu. Samo je besneo, bacakajući noge i ruke na sve strane, prema nebu, vetru, najbližem stubu ograde. Lora je rekla da on možda „uvežbava svog Šekspira”. Neko drugi je primetio kako svaki put kada nešto uzvikne, jednu nogu podiže iskrećući je u stranu „kao pas kada piški”. I ja sam primetila taj pokret nogom, ali upalo mi je u oči to što su svaki put, kada bi udarao nogom o tlo, čestice blata letele oko njegovih cevanica. Opet sam pomislila na njegovu omiljenu majicu, ali bio je suviše daleko da bih videla ima li mnogo blata na njoj.

„Pretpostavljam da je to pomalo okrutno”, rekla je Rut, „što ga uvek razbesne. Ali sam je kriv. Kad bi naučio da se ne uzrujava, ostavili bi ga na miru.”

„Oni bi ga i dalje začikavali”, rekla je Hana. „Grejam H. ima isto tako tešku narav, ali svi su zbog toga pažljiviji prema njemu. Okomili su se na Tomija zato što je lenjivac.”

Onda su sve počele da govore u isti glas o tome kako Tomi nikada ne nastoji da bude kreativan, o tome kako čak nije ništa predao za Prolećnu razmenu. Pretpostavljam da je svaka od nas do tada već tajno poželela da vaspitač izađe iz kuće i odvede ga. I mada nismo imale nikakvu ulogu u ovom poslednjem planu da se kod Tomija izazove razdraženost, *jesmo* bile voljna publika i počele smo da osećamo krivicu zbog toga. No kako se vaspitač nije pojavljivao, nastavljale smo da nalazimo razloge zašto Tomi zaslužuje sve što ga snalazi. Potom, kada je Rut pogledala u svoj sat i rekla, iako smo imale još vremena, da treba da se vratimo u kuću, niko se tome nije suprotstavio.

Tomijev napad besa je još trajao kada smo izašle iz paviljona. Zgrada je bila s naše leve strane, a kako je Tomi stajao u polju pravo ispred nas, nije bilo potrebe da mu se približavamo. Uostalom, on je bio okrenut na drugu stranu i činilo se da nas uopšte ne primećuje. Ipak, dok su moje drugarice krenule ivicom polja, ja sam se uputila prema njemu. Znala sam da će to iznenaditi ostale, ali sam nastavila da idem – čak i kada sam čula Rut kako mi žurno došaptava da se vratim.

Pretpostavljam da Tomi nije bio naviknut da ga neko prekida dok besni, zato je prvo, kada sam mu prišla, nakratko buljio u mene, a onda nastavio po starom. To je *zaista* izgledalo kao da glumi Šekspira, a da sam se ja pojavila na pozornici usred njegovog nastupa. Čak i kada sam rekla: „Tomi, tvoja divna majica. Svu ćeš je uprljati”, nije izgledalo kao da me čuje.

Zato sam krenula ka njemu i spustila mu ruku na mišicu. Posle, ostali su mislili da je on to namerno uradio, ali

ja sam bila skoro sigurna da je bilo slučajno. On je još mlatio okolo rukama i nije mogao znati da ću ja ispružiti ruku. I tako je on zamahnuo, odgurnuo moju ruku u stranu i udario me po licu. Nije me nimalo zbolelo, ali sam ispustila uzvik, a isto je učinila i većina devojčica iza mene.

Tada je Tomi najzad postao svestan mene, ostalih, sebe, činjenice da se nalazi tu u tom polju, da se ponaša na takav način i zabljuje se pomalo glupo u mene.

„Tomi”, rekla sam gotovo strogo. „Imaš blata svud po toj majici.”

„Pa šta?”, promumlao je. Ali dok je to izgovarao, spustio je pogled i spazivši smeđe mrlje, jedva se suzdržao da ne ispusti paničan uzvik. Tada sam videla iznenađenje na njegovom licu zbog toga što znam da mu je ta polo majica omiljena.

„Nemoj se zbog toga brinuti”, rekla sam kako ne bi nastala tišina ponižavajuća za njega. „Otkloniće se to. Ako sam ne budeš mogao da opereš, odnesi je gospođici Džodi.”

Još je neko vreme zagledao majicu, a onda je zlovoljno rekao: „To se tebe ništa ne tiče.”

Čini se da je odmah zažalio zbog tih poslednjih reči i smeteno je pogledao u mene kao da je očekivao da mu uzvratim nekim utešnim rečima. Ali meni ga je već bilo dosta, posebno zato što su u nas gledale drugarice – i, kako sam mogla očekivati, ko zna koliko još njih sa prozora zgrade. Zato sam se okrenula, slegnula ramenima i pridružila se svojim drugaricama.

Rut je spustila ruku na moje rame dok smo se udaljavale. „Barem si ga navela da se smiri”, rekla je. „Jesi li dobro? Životinja jedna.”

DRUGO POGLAVLJE

Sve to je bilo pre mnogo vremena pa je moguće da u nečemu grešim; ali kako pamtim, prilaženje Tomiju tog popodneva pripada promeni kroz koju sam prolazila približno u to vreme – nečemu što je u vezi sa nezaustavljivom potrebom da se upuštam u izazove – a da sam to učinila, već sam manje-više zaboravila nekoliko dana kasnije kada me je Tomi zaustavio.

Ne znam kako je bilo kod vas, ali mi u Hejlšamu smo morali da idemo na neki zdravstveni pregled gotovo svake nedelje – obično u sobu 18 na samom vrhu zgrade – kod namrgođene sestre Triše, ili Svráčjeg lica, kako smo je zvali. Tog sunčanog jutra gomila nas se pela glavnim stepeništem na pregled kod nje, dok je druga povorka, sa kojom je ona već završila, silazila. Stepeništem se razlegala galama i ja sam se pela spuštene glave, neposredno prateći stope osobe preda mnom, kada sam pored sebe začula: „Ket!”

Tomí, koji je bio u koloni usmerenoj nadole, stao je kao ukopan na stepenicama široko se osmehujući, što je odmah u meni pobudilo odbojnost. Nekoliko godina

ranije, kada bismo natrčali na nekoga koga nam je drago da vidimo, možda bismo napravili takav izraz lica. Ali tada smo imali trinaest godina i radilo se o tome da je dečak naišao na devojčicu na mestu gde su svi bili prisutni. Poželela sam da mu kažem: „Tomi, zašto ne odrasteš?” Ali sam se uzdržala i rekla: „Tomi, zadržavaš sve. I ja isto tako.”

Bacio je pogled naviše i, kako se moglo očekivati, na stepenicama je već došlo do zastoja. Na trenutak je izgledao uspaničeno, a onda se progurao do zida uz mene tako da su ostali mogli da se provuku pored nas. Onda je rekao:

„Ket, svuda sam te tražio. Hteo sam da se izvinim. Hoću da kažem da mi je zbilja, zbilja žao. Zaista nisam nameravao da te udarim onog dana. Ne bi mi palo na pamet da udarim devojčicu, čak i da jeste, nikad ne bih mogao udariti *tebe*. Zbilja, zbilja mi je žao.”

„U redu je. Bilo je slučajno.” Klimnula sam glavom i pošla da se pomerim. Ali Tomi je nastavio radosno:

„Sa majicom je sada sve u redu. Sve se opralo.”

„Dobro je.”

„Nije te zbolelo, zar ne, kad sam te udario?”

„Kako da ne. Fraktura lobanje. Potres mozga, svašta. Čak bi i Svračje lice moglo приметiti. To jest, ako uopšte stignem gore.”

„Ali ozbiljno, Ket. Nema ljutnje, zar ne? Užasno mi je žao. Iskreno jeste.”

Najzad sam mu se nasmešila i rekla bez ironije: „Pazi, Tomi, to se desilo slučajno i sada je sto posto zaboravljeno. I ne ljutim se na tebe ni najmanje.”

On i dalje nije izgledao uveren, ali tada su neki stariji đaci prošli pored njega, tražeći da se pomeri. Na brzinu mi se osmehnuo i potapšao me po ramenu, kao što bi

uradio sa mlađim dečakom i pridružio se povorci. Potom, pošto sam počela da se penjem, čula sam ga kako više odozdo: „Vidimo se, Ket!”

To je bio razlog da se osećam pomalo postićeno, ali nikakvo zadirkivanje niti ogovaranje nije podstaknuto; i moram priznati, da nije bilo tog susreta na stepeništu, verovatno se ne bih interesovala narednih nekoliko nedelja za Tomijeve nevolje.

Neke od ispada sam videla. Ali uglavnom bih čula kada se nešto dogodilo i onda ispitivala ljude dok ne bih došla do manje-više celovite slike. Bilo je još napada besa, kao onda kad je Tomi navodno prevrnuo dve klupe u sobi 14 i sve sa njih se rasulo po podu, a razred je pobegao u hodnik i zabarikadirali su vrata kako bi ga sprečili da izađe. Dogodilo se i da je gospodin Kristofer morao da mu stegne ruke na leđima kako bi ga zaustavio u napadu na Redžija D. za vreme fudbalskog treninga. Svako je takođe mogao videti kada dečaci iz druge seniorske godine odu u polje na trčanje, da Tomi jedini trči sam, bez para. On je bio dobar trkač i brzo bi odmakao deset-petnaest jardi ispred ostalih, možda misleći da će time prikriti da niko ne želi da trči sa njim. Onda, gotovo svakodnevno je bilo priča kako se sa njim zbijaju obesne šale. Većinom su to bile uobičajene stvari – gluposti u njegovom krevetu, crv u njegovom tanjiru – ali neke su izgledale bespotrebno gnusne: kao kada je neko očistio klozetsku šolju njegovom četkicom za zube pa je ostavio da ga čeka tako sa izmetom na čekinji. Zbog njegove krupnoće i snage – a pretpostavljam i te naravi – niko nije pokušao sa pravim fizičkim zlostavljanjem, ali, koliko se sećam, ti ispadi su se ponavljali najmanje dva meseca. Mislila sam da će pre

ili kasnije neko reći da se otišlo predaleko, no to je i dalje trajalo, a niko nije ništa rekao.

Jednom sam pokušala da to spomenem u spavaonici posle gašenja svetla. U višim razredima, bilo je samo po nas šest u sobi, tako da je naša mala grupa bila okupljena u jednoj i često smo vodile sasvim intimne razgovore, ležeći u mraku pre no što bismo zaspale. Tu se pričalo o stvarima o kojima ne biste ni sanjali da govorite na bilo kom drugom mestu, čak ni u paviljonu. Tako sam jedne večeri spomenula Tomija. Nisam govorila mnogo; samo sam ukratko rekla šta mu se događa i dodala da to zaista nije pravično. Kada sam završila, u tami se osetila nelaгодna tišina i shvatila sam da svi čekaju na Rut da odgovori – što se obično događalo kad bi iskrslalo nešto pomalo zbunjujuće. Čekala sam, a onda se začuo uzdah iz Rutinog dela sobe i ona je prozborila:

„U pravu si, Ket. To nije lepo. Ali, ako on želi da se s tim prestane, mora da promeni svoje ponašanje. On nije imao ništa za Prolećnu razmenu. I hoće li imati išta za sledeći mesec? Kladim se da neće.”

Trebalo bi da malo objasnim Razmene koje smo priređivali u Hejlšamu. Četiri puta godišnje – u proleće, leto, jesen i zimu – imali smo neku vrstu velike prodajne izložbe svega što smo stvorili za tri meseca od poslednje Razmene. Slike, crteže, keramiku; razne vrste „skulptura” stvorenih od svega što je u tom trenutku bilo zanimljivo – ispresovanih konzervi, možda, ili zatvarača za boce zalepljenih na karton. Za svaku stvar koju ste priložili, bili biste plaćeni bonovima za razmenu – vaspitači su odlučivali koliko vredi svako vaše remek-delo – a potom biste na dan Razmene išli sa svojim bonovima i „kupovali” ono

što vam se dopada. Postojalo je pravilo da možete kupiti samo dela đaka koji su vaše godište, ali nam je i tako ostajao širok izbor jer je većina znala da bude prilično plodotvorna tokom tromesečja.

Kada razmišljam o tome sada, shvatam zašto su Razmene postale tako važne za nas. Prvo, one su bile jedini način, pored Prodaja – a Prodaje su bile nešto drugo, na šta ću se vratiti kasnije – da se stekne zbirka ličnih stvari. Ako ste, recimo, želeli da ukasite zidove oko svog kreveta, ili ste želeli nešto što biste nosili u torbi i postavljali ga na svojoj klupi dok idete iz učionice u učionicu, onda ste to mogli naći na Razmeni. Sada sagledavam, takođe, kako su Razmene i suptilnije uticale na nas. Ako razmišlite o tome, kada ljudi zavise jedni od drugih u stvaranju nečega što bi moglo postati lična dragocenost – to nužno utiče na njihove odnose. Situacija sa Tomijem je bila tipična. Često je to kako se na vas gledalo u Hejlšamu, koliko ste bili omiljeni i uvažavani, zavisilo od toga koliko ste bili dobri u „stvaralaštvu”.

Rut i ja smo se često prisećale tih stvari pre nekoliko godina, kada sam je negovala u oporavilištu u Doveru.

„Sve je to deo posebnosti Hejlšama”, rekla je jednom. „Način na koji smo podsticani da jedni drugima vrednujemo ono što smo uradili.”

„Tačno”, rekla sam. „Ali ponekada, kad razmišljam o Razmenama, mnogo šta mi izgleda pomalo čudno. Poezija, na primer. Sećam se da nam je bilo dozvoljeno da priležemo pesme, umesto crteža ili slika. I čudno je da smo svi to smatrali izvrsnim, mislili smo da to ima smisla.”

„Zašto i ne bi? Poezija je važna.”

Kazuo Išiguro
NE DAJ MI NIKADA DA ODEM

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Snežana Palačković

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Drugo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-167-8

Tiraž
1500 primeraka

Beograd 2020.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111-31

ИШИГУРО, Казуо, 1954–

Ne daj mi nikada da odem / Kazuo Išiguro ; prevod
sa engleskog Ljiljana Marković. – 2. Deretino izd. –
Beograd : Dereta, 2020 (Beograd : Dereta). – 347 str. ;
21 cm

Prevod dela: Never let me go / Kazuo Ishiguro.
– Tiraž 1.500.

ISBN 978-86-6457-167-8

COBISS.SR-ID 283135756